

ПОЕТСКА БИОГРАФИЈА НИКОЛЕ ТЕСЛЕ – СПОЈ АУТОБИОГРАФСКОГ И УСМЕНОГ ПРИПОВЕДАЊА

Кључне речи: Никола Тесла, научници, аутобиографија, приче, анегдоте, приповедање, усмена традиција.

Апстракт: Познати и велики научници одувек су били повод многим приповедању. У нашој традицији приче зборе о бројним научницима, али је највише интересовања побудио славни амерички научник српског порекла, Никола Тесла. Он је био необична личност и није био само генијални проналазач, већ и занимљив теоретичар и мислилац. Стога се радо препричавају, парафразирају и домишљају многе његове изјаве о најразличитијим феноменима живота. Међутим, Тесла је и сам знатно учествовао у уобличавању сопствене поетске биографије. У прилог томе, сведоче његови дневници, преписка, чланци из штампе, као и, на првоме месту, његова аутобиографија, која је постала основом каснијих учесталих усмених и литерарних интерпретација. У раду се на основу огледних примера, укратко и систематично представља приповедна биографија Николе Тесле, која потврђује да велики научник временом постаје све интригантнија, мистичнија и све подстицајнија личност мито-поетског обликовања.

О знатним и познатим личностима одувек се пуно певало и приповедало. Веома су популарне, нарочито у школској пракси, приче о славним научницима. Општепознате су анегдоте о античким и потоњим европским филозофима, математичарима, физичарима, астрономима. У нашој традицији, приче зборе о Вуку Караџићу, Ђури Даничићу, Јовану Цвијићу, Јосифу Панчићу, Михајлу Пупину, Павлу Савићу и другим научницима.¹ Међутим, највише је интересовања побудио Никола Тесла. Око славног америчког научника и проналазача српског порекла, спреле су се бројне анегдоте, легенде, изреке, чак и вицеви. Тесла је био необична личност, веома погодна за усмено обликовање. Он није само генијални проналазач-практичар, већ је и занимљив теоретичар и мислилац. Радо се препричавају, парафразирају и домишљају многе његове изјаве о најразличитијим феноменима живота. Међутим, Тесла је и сам знатно учествовао у уобличавању сопствене поетске биографије. О томе сведоче његови дневници и преписка.² Такође, у циљу пропагирања сопствених идеја, Тесла се, често, обраћао јавности путем штампе.³ У познијим годинама, уобичавао је да даје изјаве новинарима за своје рођендане.⁴ Године 1919, уредник угледног америчког часописа, *Electrical experimenter*, замолио је Теслу да укратко опише свој живот.

---

¹ Милан Ђ. Милићевић, *Поменик знаменитих људи у српскога народа новијега доба*, Београд, 1888; Андра Гавриловић, *Знаменити Срби XIX века*, Загреб, 1901; Милан Шевић, *Јосиф Панчић као педагог*, Београд, 1925; Михајло Пупин, *Са пашњака до научењака*, Народна књига–Матица српска, Београд–Н. Сад, 1979; Дејан Томић, *Знаменити Срби у анегдотама*, Прометеј, Н. Сад, 1999; Томислав Сенћански, *Великани физике у анегдотама*, Београд, 1999.

² Никола Тесла, *Преписка, Књижевност*, год. 48, књ. 99, св. 9/10, 1993, 929-932; *Преписка са родбином*, прир. Дубравка Смиљанић, Музеј Николе Тесле, 1993; *Дневник истраживања из Колорадо Спрингса 1899-1990*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1996; *Дневник из Стразбура*, Београд, 2002.

³ Никола Тесла, *Чланци*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1995.

⁴ Aleksandar Milinković, *Nikola Tesla, Pronalazač za treći milenijum*, Beoknjiga, Beograd, 2002, 128-133.

Тесла је то учинио на посве необичан и драматичан начин.⁵ Убрзо је ова грађа постала полазиштем бројних усмених и литерарних интерпретација. Окосницу аутобиографије чине приче из Теслиног детињства, школских и студентских дана. Као и већина смиљанских дечака и Тесла је био несташан. Једном се понео подвизима Милоша Обилића и Марка Краљевића, па је дрвеним мачем, обарајући турске главе, посекао у башти све клипове кукуруза.⁶ Једном је извео опасан експеримент. Скочио је са отвореним кишобраном са крова куће. Кишобран се поломио, а Тесла је лежао повређен више недеља.⁷ Истичу се епизоде које најављују будућег генијалног проналазача и научника. Као трогодишњак, играо се, повлачећи мачка за реп и за високу длаку на леђима, након чега су се појављивале варнице. Отац му је објаснио да је појаву изазвао електрицитет, а мајка је страховала да Никола у игри не изазове пожар. Дечак се о томе питао: *Да ли је природа велика мачка? Ако јесте ко је вуче за реп?*⁸

Из школских дана, карактеристична је Теслина страст према читању. У четрнаестој години, јако се разболи. Упркос забрињавајућим прогнозама лекара, болест почне да јењава. Оздрављење се делом приписивало и утицају шaljивих приповедака Марка Твена. Када је Тесла у Америци и лично упознао Твена, причао му је о својој болести и благотворном дејству његових прича. Слушајући Теслу, Твену су засјале сузе. Отада су постали нераздвојни пријатељи.⁹ Као студента, привукло га је обимно дело француског писца Волтера. Према Теслиним речима, Волтер је написао стотину великих књига, испијајући дневно по седамдесет две шољице црне кафе. Међутим, када се Тесла посветио читању, дело овога писца није га посебно заинтересовало. Како је био истрајан, није одустајао. Прочитавши од прве до последње књиге, Тесла је уздахнуо и са задовољством рекао: *Никад више.*¹⁰ У Будимпешти 1882. године, док је надахнуто рецитовао стихове из Гетеовог *Фауста*, синило му је решење идеје за његов најважнији проналазак – обртног магнетног поља, којим је решио загонетку рада мотора за наизменичну струју.¹¹

Тесла је већ 1887. постао један од најтраженијих светских научника. Међутим, пут до успеха, био је испуњен многим потешкоћама, додатно појачаним још и материјалном оскудицом. О томе постоје бројне приче. Као студент у Грацу 1882. године, узимао је од неког Мурка новац на зајам са каматом. Да би забринуо зеленаша, Тесла намерно није полагао испит из математике. У бојазни да Тесла због неположеног испита не изгуби стипендију и да му онда не врати дуг, Мурко запита Теслу: *Шта је са испитом, зашто не полагеш?* Тесла му је одговорио: *Што да полагем кад сам већ примио од тебе последњи износ стипендије. Ако су ти потребне паре, а ти хајде полагши испит уместо мене.* Ипак је положио испит и зеленашу вратио дуг на време.¹² У Паризу, Тесла се запослио у Едисоновој компанији.

---

⁵ *Electrical Experimenter*, фебруар, март, април, мај, јун и окотбар 1919. Превод на српски језик: *Моји изуми*, у: *Никола Тесла, Чланци*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1995, 17-76.

⁶ *Моји изуми*, 31.

⁷ Исто, 36; Симо Тесла, *Тесла у причама*, Прес-клипинт, Београд, 1979, 35; Milan Ždrale, *Teslina bajka*, Dereta, Beograd, 2005, 128.

⁸ *Pronalazač za treći milenijum*, 55-56.

⁹ *Моји изуми*, 36; *Тесла у причама*, 44.

¹⁰ Исто, 40, 59.

¹¹ *Моји изуми*, 43-44; *Teslina bajka*, 8-11; *Pronalazač za treći milenijum*, 195.

¹² *Тесла у причама*, 85; Томислав Сенћански, *Великани физике у анегдотама*, Београд, 1999, стр. 44.

Опчињен париским животом, зараду је потрошио чим би је примио. На питање Ференца Пушкаша, сарадника из Будимпеште, како се сналази у новој средини, Тесла је шаљиво одговорио: *Последњих двадесет и девет дана у месецу је најтеже*.¹³ У Америци, Едисоновој компанији је остварио знатне уштеде и приходе. Задовољан Теслиним радом, Едисон му је обећао награду од 50 000 долара. Када је Тесла затражио обећану суму, Едисон га је потапшао по рамену и рекао: *Ви сте још новајлија у Америци. Ви не разумете наше шале*.¹⁴ Касније је зарадио пуно новца. Чувени индустријалац Џорџ Вестингхаус је откупио многе Теслине патенте. Међутим, Тесла је и потом наставио скромно да живи, улажући зарађени новац у даља истраживања. Новац му није био примаран, његови су мотиви свакад били хуманистички. Када је Вестингхаус запао у материјалне невоље, Тесла је у знак пријатељства поцепао уговор вредан дванаест милиона долара.¹⁵ Лако се одричући добити, велики научник је последње године живота провео у крајњој беди, живећи само од скромне помоћи Краљевине Југославије од 600 долара месечно.¹⁶ Оставши сасвим без новца и у дуговима због неплаћених хотелских рачуна, питање плата својим двома секретарицама наумио је да реши особено. Златну Едисонову медаљу, једину драгоценост која му је била још преостала, хтео је да пресече на два дела и свакој да по половину.¹⁷

За своје огромно дело примио је бројна признања. Међутим, изгледа да није марио за награде и почести. Када је као млад научник требало да прими поменуту Едисонову медаљу, у то време, најпрестижнију награду у Америци у области физике, прича вели, да је церемонију уручења избегао, отишавши да нахрани голубове.¹⁸

Како се великодушно одрицао добити, тако није био ажуран ни у заштити ауторских права. На питање новинара, шта мисли о отимању његових проналазака, Тесла је рекао: *Не жалим што су други покрали моје идеје, али жалим што немају своје*.¹⁹ Око ауторства водио је, тридесет година дуг, судски процес са Марконијем, а са Едисоном жучно ривалство, познато као „рат струја“.²⁰ Едисон је настојао, по сваку цену, да оспори Теслине наизменичне струје, тврдећи да су оне опасне и некорисне. Разаслао је по читавој земљи своје људе да изводе огледе. Очевици су описивали застрашујуће призоре, у којима су животиње убијане струјом. Тако је Едисон указао на „електричну столицу“.

Тесла није био обичан проналазач, он је био и чудесан популаризатор и спектакуларни извођач својих идеја. Изазивао је велику пажњу публике и новинара. На *Колумбовој изложби* у Чикагу 1893. године, посвећеној четиристотој годишњици открића Америке, једну од главних атракција представљао је Теслин оглед са „Колумбовим јајетом“. Амерички писац, Пол Остер у роману *Месечева палата*, описује Теслин наступ: *Сећам се да сам ушао у салу и видео високог човека обученог у бели смокинг како стоји на подијуму и обраћа се публици са неким чудним акцентом – српским, како се касније испоставило – и бескрајно тужним гласом*.

¹³ *Моји изуми*, 45; *Тесла у причама*, 92; *Великани физике у анегдотама*, 44; *Проналазач*, 34.

¹⁴ *Тесла у причама*, 106; *Великани физике*, 45.

¹⁵ *Тесла у причама*, 110; *Проналазач*, 55; Pol Oster, *Mesečeva palata*, Geopoetika, Beograd, 2003, 132; *Teslina bajka*, 15, 140.

¹⁶ *Teslina bajka*, 15, 87.

¹⁷ Бороја Митар, *Тесла је рекао / Рекли су о Тесли*, Н. Сад, 2000, 30; *Проналазач*, 59.

¹⁸ *Проналазач*, 54, 83.

¹⁹ *Тесла је рекао*, 10.

²⁰ *Mesečeva palata*, 131; Aleksandar Milinković, *Tesla Dosije FBI*, Beoknjiga, Beograd, 2002, 24; *Teslina bajka*, 165.

*Изводио је трикове са електрицитетом, мала метална јаја вртела су се по столу, с врхова прстију севале су му варнице. Гледали смо га без даха, никада тако нешто нисмо видели.*²¹ Теслини експерименти понекад су били праћени и необичним појавама. Године 1898, вршећи огледе на подручју механичких вибрација, ненамерно је изазвао серију вибрација сличних земљотресу. Зграде у Менхетну су почеле да се љуљају, прозори тресу, а људи су истрчавали на улице. Полиција је одмах посумњала у Теслу. Схвативши шта се десило, Тесла је прекинуо рад осцилатора, а полицајцима се учтиво извинио што је упркос њиховој знатижељи, ипак морао да прекине експеримент, али ако желе могу да дођу у току вечери када ће га поновити, па ће онда моћи да се дрмусају до миле воље. После полицајаца стигли су и новинари. Њима је рекао да би могао зачас да сруши Бруклински мост.²² Памте се многе Теслине смеле и сензационалистичке изјаве. Говорио је да би вибрацијама свога осцилатора могао да преполови планету, „као када дечак располати јабуку“.²³ За 81. рођендан, Тесла је најавио да ће „осветлити тамну тачку на Месецу“.²⁴ Године 1900. тврди да је на својим апаратима примио „читаву серију сигнала или можда порука“ са Марса.²⁵ Године 1933. објављује да ради на пројекту фотографисања људских мисли. Најавио је и конструисање сијалице која ће осветлити читаву планету.²⁶ Ове и сличне тврдње изазивале су многе контраверзе и мистификације. Између осталог, приписивана му је и наднаравна природа. Једни су га сматрали чаробњаком, пророком будућности. Џулијан Хортон је објавио чланак у коме је тврдио да Тесла потиче са планете Венере и да је послат на Земљу са задатком да човеку открије тајне природе и Божију мисао.²⁷ Сличну је тезу изнела касније и ауторка Маргарет Сторм.²⁸ У Калифорнији, наводно, и дан-данас постоји култ који слави Теслу као ванземаљца.²⁹

Осим Теслиног научног дела, које се састоји од преко хиљаду значајних проналазака, знатижељу јавности итекако је заокупљао и приватни и свакодневни живот великог научника. Теслина карактеристична физиономија предмет је чак и једног вица, у коме се каже да се Тесла родио у Пироту. Када виде крупно дете, Пироћанци, прокажене штедише, од страха да не шију велику одећу, протерају родитеље са дететом, који се онда настане у Лици (Хрватска).³⁰ У младости, страшно се бацио на коцку и пиће. На одговарања, Тесла је понављао да му „картање причињава рајска уживања“. Једном, прокоцкавши сав новац, хтео је да настави и даље са картањем. Мајка му даде последњи новац, казујући: *Ево ти сине и ово, иди и забави се. Што брже изгубиш све што имамо, то боље. Ја знам да ће то проћи.* Мајчине речи тако су снажно деловале на Николу, да је отада сасвим престао са коцком.³¹ Као студент, одао се кафанском животу. Када га је отац посетио у Грацу, пронашао га је у једној механи. Тада га је отац саветовао да настави студије које је био запоставио.

---

²¹ *Mesečeva palata*, 131; *Dosije*, 22; *Teslina bajka*, 20-21.

²² *Pronalazač*, 30-31.

²³ *Isto*, 32.

²⁴ *Isto*, 130.

²⁵ *Isto*, 131.

²⁶ *Isto*, 133.

²⁷ *Mesečeva palata*, 133.

²⁸ *Dosije*, 53.

²⁹ *Mesečeva palata*, 132.

³⁰ *Тесла је рекао*, 106.

³¹ *Моју изуми*, 25; *Тесла у причама*, 77; *Тесла је рекао*, 32.

За алкохол је Тесла тврдио да му је много помагао у животу.³² Када је први пут у мислима видео како ради индукциони мотор, срце га је било готово издало, али му је неколико гутљаја ракије умирило живце и потом је био у стању да прати даљи рад мотора.³³ За један од својих најпријатнијих доживљаја, Тесла је издвајао посету Лондону, када су га у Краљевском научном друштву посадили у Фарадејеву столицу и почастили вискијем који је пио славни научник.³⁴ Тесла је био и страстан пушач и кафопија.³⁵ Уверивши се да му ове навике штете здрављу, одрекао их се заувек. Тесла је снагу воље често подвргавао проверама. Некдашњи конзул Југославије у Њујорку, Милош Тошић, више је пута био Теслин гост на ручку. Приметио је да конобар сваки пут донесе исту флашу вина, коју потом неотворену врати. Чудећи се томе обичају, Тошић упита за објашњење. Тесла рече да није конобар забораван, већ да је он некада волео то мађарско вино *Токај*, али сада искушава да ли је у стању да му одоли.³⁶

Снагом воље, Тесла је успео да сузбије страсти и да се сасвим посвети науци, која је захтевала савршено уредан живот. Умереном и оптималном исхраном успео је да више од 35 година одржи исту телесну тежину, око 73 килограма.³⁷ Памти се његово церемонијално припремање за вечеру. Долазио би у вечерњем оделу, увек сам, тачно у одређено време. Од послуге праћен је до стола, а онда би га служио главни конобар.³⁸ За одело, вели се, да му је пристајало попут рукавица. И у зрелој животној доби, био је веома крепак. Када му је било 55 година спотакао се на улици и ноге су му полетеле слободно у ваздух. Тесла се хитро извио и дочекао на руке, избегавши повреду. Изненађени пролазник није се отео утиску, па је добацио: *Видео сам да тако нешто изводе мачке, али човека који тако скаче нисам никада видео до малопре.*³⁹

Лични и послови простор одржавао је у савршеном реду. Анегдота говори да Тесли није могла да промакне ни најмања промена. Једном, када је ушао у лабораторију, одмах је приметио да није све уобичајено, па је о томе упитао сараднике, који су слегли раменима. Напоследку, испоставило се да је један од сарадника, под нестабилну ногу Теслиног радног стола подметнуо само танак цигарет папир.⁴⁰

Радио је целодневно, више од тридесет и осам година, без дана прекида. Спавао је свега два-три сата дневно.⁴¹ Исцрпљен менталним напорима, повремено би западао у тежак и дубок сан, када је сновио необичне снове и када су му се објављивале чудесне и симболичне визије. Каже се да је поседовао натрпиродну осетљивост чула. У Будимпешти, у мраку је као слепи миш могао да открије присутност предмета на четири метара удаљености. Слушао је откуцаје сата у трећој соби од његове. Чак је и шапат код њега остављао утисак велике галаме. За време експеримената у Колораду 1899. године могао је чути грмљавину на удаљености од 900 километара. Као дечак, неколико је пута спречавао пожаре, ослушкујући тихо пуцкетање ватре које његове суседе није узнемиравало док

---

³² *Тесла је рекао*, 21.

³³ *Pronalazač*, 175.

³⁴ *Teslina bajka*, 51, 70.

³⁵ *Моји изуми*, 25; *Тесла у причама*, 88; *Тесла је рекао*, 23.

³⁶ *Pronalazač*, 185-186.

³⁷ *Моји изуми*, 28; *Pronalazač*, 170-174; *Тесла у причама*, 114; *Тесла је рекао*, 23.

³⁸ *Pronalazač*, 63.

³⁹ *Моји изуми*, 28; *Тесла у причама*, 114.

⁴⁰ *Тесла је рекао*, 106.

⁴¹ *Тесла је рекао*, 21; *Pronalazač*, 176.

спавају.⁴² Тесли се приписују и разне фобије. Био је преплашен од бактерија. Није подносио глатке округле површине и бисерне огрлице о вратовима жена.⁴³ У коње и лифтове није имао поверења. Очевици кажу да је у чезама седео истурених ногу са стране, увек у приправности да искочи, ако буде потребно.⁴⁴ У многе Теслине необичне животне назоре спада и уверење да позирање за слику доноси несрећу. На портретисање је пристао свега једанпут и то под посебним околностима. У угао собе је постављен сноп светиљки које су обасјавале Теслу кроз стакло плавичасте боје. Портрет је, нажалост, изгубљен.⁴⁵ Теслино интересовање за источњачку филозофију и религију, такође, изазива различите хипотезе. Неки иду, чак, толико далеко да мисле да је Тесла био будиста.⁴⁶ И његова снажна љубав према голубовима која га је пратила од детињста, предмет је многих занимљивих интерпретација. Велики научник свакодневно је хранио голубове, који су му слетали на рамена, јели му из руку, док им је уобичајено тепао: *Срце, душо, анђеле*. Када је био спречен да одлази у парк и храни голубове, плаћао би друге да то чине уместо њега. Болесне птице доносио је у хотел и лечио их. Собарице које су се жалиле на прљавштину, некада су у Теслином одсуству, морале и да их хране. Бели голубови били су му посебно драги, а између свих, нарочито једна бела голубица са сивим пегам на крилима. Према сопственој исповести, Тесли је ова голубица представљала „радост живота“. Волео ју је „као што мушкарац воли жену“, и са њом се телепатски споразумевао. Када је умрла, „нешто је нестало из његовог живота“, и постао је свестан да је „његово животно дело окончано“. Једни су Теслину необичну љубавну причу, у психоаналитичком кључу, тумачили чежњом за мајком, други компензацијом сексуалних склоности.⁴⁷ Наиме, о Теслином интимном животу распрострањено је мноштво садржаја. Наочит и славан научник није био лишен женске пажње. Међутим, на удварања остајао је уздржан. Био је мишљења да сексуални живот омета интелектуални рад. Вели се да је изјавио: *Брак за уметника, да; за музичара, да; за тисца, да; али за научника, не!* Тесла је, ипак, волео друштво лепих и умних жена. Жене је сматрао узвишеним бићима и према њима се опходио центлменски са пуно префињених манира. Са неколицином се дописивао, слао им фотографије и букете орхидеја.⁴⁸

Проблеми Теслине етничке припадности и привржености нису никада престајали да заокупљају општу пажњу. Рођен је у данашњој Хрватској, у српској православној породици, а радни је век и највећи део живота провео у Америци. Дакле, својатају га Срби, Хрвати и Американци. Занимљиво је да се питање Теслине националности третира као врућ политички проблем. У бившој Југославији, иза педесетих година 20. века, било је готово забрањено помињати Теслино име. Сматрало се да би у фази изградње националног помирења подсећање на Теслу могло да отвори питање његове народности. Тако је и настала анегдота по којој је Тесла наводно изјавио да „се поноси својом хрватском домовином и својим српским пореклом“. Изјава највероватније потиче од Теслиног нећака Саве Косановића који је постао југословенски амбасадор у Њујорку, тек онда када је права на Теслину заоставштину пренео на Југославију,

---

⁴² *Моји изуми*, 42; *Тесла у причама*, 43; *Тесла је рекао*, 38; *Pronalazač*, 190; *Mesečeva palata*, 132; *Teslina bajka*, 135.

⁴³ *Моји изуми*, 24; *Тесла је рекао*, 31; *Pronalazač*, 63.

⁴⁴ *Pronalazač*, 44.

⁴⁵ *Dosije*, 51.

⁴⁶ *Teslina bajka*, 170.

⁴⁷ *Тесла у причама*, 64; *Тесла је рекао*, 30; *Pronalazač*, 54, 58-63, 168.

⁴⁸ *Тесла је рекао*, 22; *Pronalazač*, 176-178.

али и пошто је равноправно поделио Теслу и Србима и Хрватима.⁴⁹ Теслина посета Београду, престоници Краљевине Југославије, 1892. године, одјекнула је гласно у читавом српству. Ондашња српска штампа врвела је од националног одушевљења. Отада потичу бројне Теслине изјаве у славу српства, које се и дан-данас наводе и разноврсно интерпретирају. Памти се да је Теслу посебно дирнула пажња Јована Јовановића Змаја, који је славном научнику посветио поздравне стихове. По повратку у Америку, Тесла је у часопису *The century*, 1894. године, објавио чланак о Змају. Теслина сестра, Марица Косановић која је читала превод у *Србобрану*, брату је у писму похвалила текст, додајући да он „више вриједи за Српство него пуно великијех дела. За ово неколико година откако га ти прослави, поскочило је Српство у цијени пред странијем народима, а и Хрвати морају увлачити роге у се. Свакако не смију ти више рећи да си Хрват, него свуда веле, наш дични, наш велики земљак“.⁵⁰ О томе је и сам Тесла посведочио у писму ујаку: *По успеху код читалаца, сматрам да сам тим мојим чланком више користио Српству, него радом на пољу електрицитета*.⁵¹

Закорачивши у девету деценију живота, Тесла је и тада био доброг физичког и менталног здравља. Памти се да је говорио да ће живети 140 година.⁵² Можда би се прогноза и обистинила да приликом једне шетње није био повређен у саобраћајној незгоди. Од последица повреда, убрзо је преминуо 1943. године у соби Хотела „Њујоркер“ у Њујорку. Будући да велики јунаци умиру и примереном смрћу, Теслина обична, чак „банална“ смрт, повукла је даље причу, која намеће сумњу да је Тесла, уствари, убијен. По оцени америчких обавештајних служби био је „наглашено некооперативан“.⁵³ И данас, након више од шест деценија од смрти, Теслин лик и дело не престају да интигирају савременике. Развојем свемирских истраживања и војне технологије, настала је жива потрага за Теслиним делом, око кога се, мисли се, бесомучно отимају најутицајне светске тајне службе и тајна научна удружења. Својевремено, код нас се јавно спекулисало о поседу некаквог тајног „Теслиног оружја“, због кога је НАТО, наводно, подозревао да нападне Југославију. Тридесетих година 20. века, Тесла је објавио откриће „непробојног штита“, али никада касније није обелоданио тајну овог проналаска. Распрострањена је прича да су Руси одавно овладали овим проналаском. Чак се мисли да је ово тајанствено оружје руски генерал Жириновски нудио Србима у босанском рату.⁵⁴ По најсмелијим претпоставкама, прича се и о Теслином „супер оружју“, које је било и предмет расправе и посебног споразума између Черчила, Рузвелта и Стаљина на Јалти.⁵⁵

Са Теслом се, дакле, догодило оно што није ни са једним другим научником. Тајна звана – Тесла временом постаје све интригантнија, мистичнија и све подстицајнија за развијање мита о великом научнику.

---

⁴⁹ *Dosije*, 43, 81.

⁵⁰ *Чланци*, 12.

⁵¹ *Teslina bajka*, 87.

⁵² *Pronalazač*, 168.

⁵³ *Isto*, 161.

⁵⁴ *Isto*, 112.

⁵⁵ *Isto*, 140.